EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 13.4.2021
COM(2021) 183 final

2021/0098 (NLE)

Ettepanek:

NÕUKOGU OTSUS

Maailma Kaubandusorganisatsiooni intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide nõukogus Euroopa Liidu nimel võetava seisukoha kohta

SELETUSKIRI

1. KAVANDATAV REGULEERIMISESE

Käesolevas ettepanekus käsitletakse otsust, millega määratakse kindlaks Maailma Kaubandusorganisatsiooni (WTO) intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide nõukogus (edaspidi „TRIPSi nõukogu“) liidu nimel võetav seisukoht seoses kavandatava otsusega, mis käsitleb taotlust pikendada intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepingu artikli 66 lõike 1 kohast üleminekuperioodi vähim arenenud riikidest liikmete jaoks.

2. ETTEPANEKU TAUST

2.1. Intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide leping

Intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepingu (edaspidi „TRIPS-leping“) eesmärk on muu hulgas näha ette kaubandusega seotud intellektuaalomandi õiguste kättesaadavust, ulatust ja kasutamist käsitlevad piisavad standardid ja põhimõtted, tõhusad ja asjakohased vahendid nende jõustamiseks ning tõhusad ja kiired menetlused valitsustevaheliste vaidluste mitmepoolseks ennetamiseks ja lahendamiseks. TRIPS-leping hõlmab järgmisi intellektuaalomandi õigusi: autoriõigus ja sellega kaasnevad õigused, kaubamärgid, geograafilised tähised (sh päritolunimetused), tööstusdisainilahendused, patendid (sh uute taimesortide kaitse), integraallülituste topoloogia ja avaldamata teave. TRIPS-leping jõustus 1. jaanuaril 1995.

Euroopa Liit on TRIPS-lepingu osaline[1].

2.2. TRIPSi nõukogu

TRIPSi nõukogu jälgib TRIPS-lepingu toimimist. TRIPSi nõukogu toimib oma korralistel istungitel foorumina, kus arutatakse TRIPS-lepinguga hõlmatud intellektuaalomandi õiguste kaitse ja jõustamise kaubandusega seotud aspekte. TRIPSi nõukogu tegutseb WTO peanõukogu üldjuhtimise all. See on avatud kõigile WTO liikmetele ja liikmete poolt heaks kiidetud vaatlejatele. TRIPSi nõukogu teeb otsuseid konsensuse alusel. TRIPSi nõukogu kodukorra[2] artiklis 33 on sätestatud, et kui TRIPSi nõukogus konsensuslikule otsusele ei jõuta, edastatakse kõnealune küsimus otsustamiseks peanõukogule. Maailma Kaubandusorganisatsiooni asutamislepingu (edaspidi „Marrakechi leping“) IX artiklis on sätestatud, et kui Euroopa Liit kasutab hääleõigust, on tal WTO liikmeks olevate ELi liikmesriikidega võrdne arv hääli.

2.3. TRIPSi nõukogu kavandatav akt

8.–9. juunil 2021 teeb TRIPSi nõukogu oma ametlikul istungil otsuse taotluse kohta pikendada TRIPS-lepingu artikli 66 lõike 1 kohast üleminekuperioodi vähim arenenud riikidest liikmete jaoks alates 1. juulist 2021 (edaspidi „kavandatav akt“).

Alates Marrakechi lepingu jõustumisest 1. jaanuaril 1995 vabastati vähim arenenud riikidest liikmed TRIPS-lepingu artikli 66 lõike 1 alusel kümneks aastaks TRIPS-lepingust tulenevatest kohustustest, välja arvatud artiklitest 3, 4 ja 5 tulenevad kohustused. Kõnealuses artiklis on sätestatud ka võimalus seda perioodi mõne vähim arenenud riigist liikme nõuetekohaselt põhjendatud taotluse korral pikendada. Seda perioodi on vähim arenenud

[1] Nõukogu 22. detsembri 1994. aasta otsus 94/800/EÜ, mis käsitleb Euroopa Ühenduse nimel sõlmitavaid tema pädevusse kuuluvaid küsimusi puudutavaid kokkuleppeid, mis saavutati mitmepoolsete kaubandusläbirääkimiste Uruguay voorus (1986–1994) (EÜT L 336, 23.12.1994, lk 1).

[2] TRIPSi nõukogu koosolekute kodukord (28. september 1995) – IP/C/1.

riikidest liikmete taotlusel aastatel 2005 ja 2013 juba kaks korda pikendatud, viimati kuni 1. juulini 2021.

1. oktoobril 2020 esitas Tšaad vähim arenenud riikide rühma nimel ametliku taotluse üleminekuperioodi pikendamiseks[3]. Vähim arenenud riikide rühm taotleb üleminekuperioodi pikendamist „nii kauaks, kuni liige kuulub vähim arenenud riikide kategooriasse, ja 12 aastaks pärast seda, kui on jõustunud ÜRO Peaassamblee otsus liikme väljaarvamise kohta vähim arenenud riikide kategooriast.“

Kavandatav akt on lepinguosalistele siduv kooskõlas TRIPS-lepingu artikli 66 lõikega 1, kus on sätestatud: „Silmas pidades vähimarenenud liikmesmaade erivajadusi ja -nõudeid, nende majandus-, finants- ja haldusprobleeme ning nende vajadust paindlikkuse järele elujõulise tehnoloogilise baasi loomiseks, ei ole sellised liikmed kohustatud käesoleva lepingu sätteid peale artiklite 3, 4 ja 5 kohaldama 10 aasta jooksul alates artikli 65 lõike 1 põhjal määratletud kohaldamistähtpäevast. Vähimarenenud liikme poolt nõuetekohaselt motiveeritud palve esitamisel pikendab TRIPSi nõukogu kõnealust tähtaega.“

3. LIIDU NIMEL VÕETAV SEISUKOHT

Vastuseks vähim arenenud riikidest liikmete taotlusele soovitab komisjon Euroopa Liidu Nõukogul võtta liidu nimel järgmine seisukoht: Vähim arenenud riikidest liikmetelt ei tohiks nõuda TRIPS-lepingu muude sätete kui artiklite 3, 4 ja 5 kohaldamist piiratud ajavahemikul, mis ei ületa 10 aastat, või kuni kuupäevani, mil nad lakkavad olemast vähim arenenud riigid, olenevalt sellest, kumb kuupäev on varasem.

Kuid üleminekuperioodi pikendamine ilma ajalise piiranguta, nagu pakkusid välja vähim arenenud riigid, ei oleks kooskõlas eesmärgiga integreerida vähim arenenud riigid mitmepoolse kaubandussüsteemi liikmetena järk-järgult rahvusvahelisse intellektuaalomandi süsteemi TRIPS-lepingus sätestatud miinimumnõuete alusel.

Kui aga WTO liikmed toetavad TRIPS-lepingu artikli 66 lõike 1 kohase üleminekuperioodi pikendamist ilma ajalise piiranguta, ei tohiks liit takistada konsensuse saavutamist.

Intellektuaalomandi õiguste teataval tasemel kaitset ja jõustamist on vaja ka vähim arenenud riikidest liikme puhul, sest intellektuaalomandi õigused on innovatsiooni katalüsaator ja oluline kestliku arengu vahend. Intellektuaalomandi õiguste kaitse ja jõustamine motiveerib ka tehnoloogia valdajaid levitama teadmisi ja tegema investeeringuid vähim arenenud riikidesse. Intellektuaalomandi õiguste teataval tasemel kaitse ja jõustamine vähim arenenud riikides motiveerib ELi äriühinguid viima oma uusi tehnoloogiaid vähim arenenud riikidest liikmetesse, kartmata intellektuaalomandi vargust või muid kuritarvitusi. Üleminekuperioodi pikendamine ilma ajalise piiranguta ei innusta vähim arenenud riikidest liikmeid selles valdkonnas jõupingutusi tegema ning võib kahjustada nende konkurentsivõimet maailma kaubandussüsteemis. TRIPS-lepingu (välja arvatud artiklite 3, 4 ja 5) rakendamise üleminekuperioodi täiendav pikendamine on siiski õigustatud. Vähim arenenud riikidest liikmed kujutavad endast rahvusvahelise kaubanduse kõige haavatavamat segmenti, mida iseloomustavad sellised piirangud nagu väike sissetulek inimese kohta, inimarengu madal tase ning kasvu takistavad majanduslikud ja struktuursed probleemid. COVID-19 pandeemia on veelgi suurendanud vähim arenenud riikidest liikmete ees seisvaid probleeme. Seepärast peab vähim arenenud riikidest liikmetel olema poliitilist manööverdamisruumi ja paindlikkust oma arenguprobleemide lahendamiseks ja elujõulise tehnoloogilise baasi loomiseks.

[3] WTO dokument IP/C/W/668.

Samuti tuleks püüda sätestada, et vähim arenenud riikidest liikmete poolt täiendava üleminekuperioodi jooksul nende õigusnormides ja tavades tehtavad muudatused ei tohi vähendada kooskõla TRIPS-lepingu sätetega. See nõue annaks vähim arenenud riikidest liikmetele stiimuli rakendada järk-järgult teatavaid TRIPS-lepingu sätteid ning takistaks intellektuaalomandi õiguste kaitse ja jõustamise taseme alandamist. Vähim arenenud riikidest liikmete jõupingutusi TRIPS-lepingu teatavate sätete rakendamisel võetakse arvesse, kui otsustatakse, kes saavad kasu TRIPS-lepingu artiklis 67 sätestatud tehnilisest ja finantskoostööst, et hõlbustada TRIPS-lepingu rakendamist, keskendudes valdkondadele, millest on kõige rohkem kasu.

Vähim arenenud riikide taotluse teine osa, mis puudutab täiendavat 12-aastast erandit alates kuupäevast, mil vähim arenenud riigist liige arvatakse vähim arenenud riikide kategooriast välja, näib minevat TRIPS-lepingu artikli 66 lõike 1 kohaldamisalast kaugemale, kuna seda artiklit kohaldatakse üksnes üleminekuperioodi pikendamise puhul seoses TRIPS-lepingu teatavate sätete rakendamisega vähim arenenud riikidest liikmete poolt. Näib, et see taotlus kujutab endast erandit TRIPS-lepingu asjakohastest sätetest, mille kohta TRIPSi nõukogu ei saa otsust teha. Seetõttu ei saa toetada taotlust teha TRIPSi nõukogu TRIPS-lepingu artikli 66 lõike 1 kohase otsuse osana erand vähim arenenud riikide hulka mitte kuuluvatele riikidele.

Tuleks märkida, et taotlus täiendavaks 12-aastaseks erandiks alates kuupäevast, mil vähim arenenud riigist liige arvatakse vähim arenenud riikide kategooriast välja, sisaldub ka Tšaadi delegatsiooni poolt vähim arenenud riikide rühma nimel 17. novembril 2020 üldnõukogule esitatud teatises[4], mis käsitleb sujuvat väljumist vähim arenenud riikide kategooriast ja on peanõukogus arutusel.

Algatus on täielikult kooskõlas ELi poliitikaga. Sarnaseid otsuseid on võetud vastu ka varem. Euroopa Liit toetas WTO liikmete 11. juuni 2013. aasta otsust pikendada kuni 1. juulini 2021 üleminekuperioodi, mille jooksul vähim arenenud riikidest liikmetelt ei nõuta TRIPS-lepingu muude sätete kui artiklite 3, 4 ja 5 kohaldamist[5].

Vähim arenenud riikidest liikmetele on tehtud ka konkreetne erand seoses TRIPS-lepingu ravimeid käsitlevate sätete rakendamisega. Vastavalt 14. novembril 2001 vastu võetud TRIPS-lepingut ja rahvatervist käsitlevale Doha deklaratsioonile pidi erand algselt lõppema 1. jaanuaril 2016. 2015. aastal taotles Bangladesh vähim arenenud riikide rühma nimel vähim arenenud riikidest liikmete farmaatsiatoodete puhul TRIPS-lepingust tulenevatest kohustustest erandit seni, kuni nad kuuluvad vähim arenenud riikide hulka. EL toetas seda vähim arenenud riikide rühma taotlust, pidades silmas TRIPS-lepingut ja rahvatervist käsitlevat Doha deklaratsiooni ning WTO peanõukogu 30. augusti 2003. aasta otsust Doha deklaratsiooni lõike 6 rakendamise kohta. Erandit pikendati kuni 1. jaanuarini 2033 või kuni kuupäevani, mil vähim arenenud riigist liige lakkab olemast vähim arenenud riik, olenevalt sellest, kumb kuupäev on varasem.

ELi seisukoht kavandatava akti suhtes on täielikult kooskõlas ELi seisukohaga TRIPS-lepingu ravimeid käsitlevate sätete rakendamise kohta.

4. MENETLUSÕIGUSLIK ALUS

4.1. Põhimõtted

Euroopa Liidu toimimise lepingu (edaspidi „ELi toimimise leping“) artikli 218 lõikes 9 on ette nähtud otsuste vastuvõtmine, millega „kehtestatakse lepingus sätestatud organis liidu nimel võetavad seisukohad, kui asjaomasel organil tuleb vastu võtta õigusliku toimega akte,

[4] WT/GC/W/807.

[5] WTO dokument IP/C/64.

välja arvatud õigusaktid, millega täiendatakse või muudetakse lepingu institutsioonilist raamistikku.“

Mõiste „õigusliku toimega aktid“ hõlmab akte, millel on õiguslikud tagajärjed asjaomase organi suhtes kehtiva rahvusvahelise õiguse normide alusel. Siia hulka kuuluvad ka sellised õiguslikud vahendid, mis ei ole rahvusvahelise õiguse kohaselt siduvad, aga mis „võivad mõjutada otsustavalt liidu seadusandja vastu võetud õigusaktide sisu“[6].

4.2. Kohaldamine käesoleval juhul

TRIPSi nõukogu on Marrakechi lepinguga ja selle 1C lisaga (TRIPS-leping) loodud organ.

Õigusakt, mille TRIPSi nõukogu peab vastu võtma, on õigusliku toimega akt. Vastavalt TRIPS-lepingu artikli 66 lõikele 1 muutub kavandatud õigusakt rahvusvahelise õiguse raames lepinguosaliste jaoks siduvaks.

Kavandatud aktiga ei täiendata ega muudeta lepingu institutsioonilist raamistikku.

Seega on kavandatava otsuse menetlusõiguslik alus ELi toimimise lepingu artikli 218 lõige 9.

4.3. Materiaalõiguslik alus

4.3.1. Põhimõtted

ELi toimimise lepingu artikli 218 lõike 9 kohase otsuse materiaalõiguslik alus sõltub eelkõige selle kavandatava õigusakti eesmärgist ja sisust, mille kohta liidu nimel seisukoht võetakse. Kui kavandatava aktiga taotletakse kahte eesmärki või reguleeritakse kahte valdkonda ning üht neist võib pidada peamiseks või ülekaalukaks, samas kui teine on kõrvalise tähtsusega, peab ELi toimimise lepingu artikli 218 lõike 9 kohasel otsusel olema üksainus materiaalõiguslik alus, st peamise või ülekaaluka eesmärgi või valdkonna tõttu nõutav õiguslik alus.

4.3.2. Kohaldamine käesoleval juhul

Kavandatava akti peamine eesmärk ja sisu on seotud ühise kaubanduspoliitikaga. Seepärast on esildatud otsuse materiaalõiguslik alus ELi toimimise lepingu artikli 207 lõige 4.

4.4. Kokkuvõte

Esildatud otsuse õiguslik alus peaks olema ELi toimimise lepingu artikli 207 lõike 4 esimene lõik koostoimes ELi toimimise lepingu artikli 218 lõikega 9.

[6] Euroopa Kohtu 7. oktoobri 2014. aasta otsus kohtuasjas C-399/12: Saksamaa *vs*. nõukogu, ECLI:EU:C:2014:2258, punktid 61–64.

2021/0098 (NLE)

Ettepanek:

NÕUKOGU OTSUS

Maailma Kaubandusorganisatsiooni intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide nõukogus Euroopa Liidu nimel võetava seisukoha kohta

EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artikli 207 lõike 4 esimest lõiku koostoimes artikli 218 lõikega 9,

võttes arvesse Euroopa Komisjoni ettepanekut

ning arvestades järgmist:

(1) Liit sõlmis Maailma Kaubandusorganisatsiooni asutamislepingu (edaspidi „Marrakechi leping“) ning selle 1., 2. ja 3. lisas esitatud lepingud nõukogu otsusega 94/800/EÜ[1] ja need jõustusid 1. jaanuaril 1995.

(2) Marrakechi lepingu 1C lisas esitatud intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepingu (edaspidi „TRIPS-leping“) artikli 66 lõike 1 kohaselt peab Maailma Kaubandusorganisatsiooni intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide nõukogu (edaspidi „TRIPSi nõukogu“) vähim arenenud riigist liikme nõuetekohaselt põhjendatud taotluse korral pikendama üleminekuperioodi, mille jooksul vähim arenenud riikidest liikmed ei pea kohaldama TRIPS-lepingu sätteid, välja arvatud artikleid 3, 4 ja 5.

(3) Praegu kehtiv üleminekuperiood lõpeb TRIPSi nõukogu 11. juuni 2013. aasta otsuse[2] kohaselt 1. juulil 2021.

(4) 1. oktoobril 2020 esitas Tšaad vähim arenenud riikide rühma nimel ametliku taotluse üleminekuperioodi pikendamiseks[3].

(5) TRIPSi nõukogu võtab oma 8. ja 9. juuni 2021. aasta ametlikul istungil vastu otsuse taotluse kohta pikendada TRIPS-lepingu artikli 66 lõike 1 kohast üleminekuperioodi vähim arenenud riikide jaoks (edaspidi „TRIPSi nõukogu otsus“).

(6) Kuna TRIPSi nõukogu otsus on liidu jaoks siduv, on asjakohane määrata kindlaks TRIPSi nõukogus liidu nimel võetav seisukoht.

(7) Vähim arenenud riikidest liikmed kujutavad endast rahvusvahelise kaubanduse kõige haavatavamat segmenti ning seisavad silmitsi majandus-, finants- ja halduspiirangutega. Vähim arenenud riikidest liikmetel peab olema poliitilist manööverdamisruumi ja paindlikkust oma arenguprobleemide lahendamiseks ning rohkem aega TRIPS-lepingu rakendamiseks.

---

[1] Nõukogu 22. detsembri 1994. aasta otsus 94/800/EÜ, mis käsitleb Euroopa Ühenduse nimel sõlmitavaid tema pädevusse kuuluvaid küsimusi puudutavaid kokkuleppeid, mis saavutati mitmepoolsete kaubandusläbirääkimiste Uruguay voorus (1986–1994) (EÜT L 336, 23.12.1994, lk 1).

[2] IP/C/64.

[3] WTO dokument IP/C/W/668.

(8) Intellektuaalomandi õiguste teataval tasemel kaitse ja jõustamine on vähim arenenud riikidest liikmetele kasulik, sest intellektuaalomandi õigused on innovatsiooni katalüsaator ja oluline kestliku arengu vahend. Mõned vähim arenenud riikidest liikmed on juba astunud samme intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepingu rakendamiseks ning neid tuleb julgustada mitte alandama intellektuaalomandi õiguste kaitse ja jõustamise praegust taset.

(9) Üleminekuperioodi pikendamine ilma ajalise piiranguta, nagu pakkus välja vähim arenenud riikide rühm, aeglustaks vähim arenenud riikide kui mitmepoolse kaubandussüsteemi liikmete järkjärgulist integreerimist rahvusvahelisse intellektuaalomandi süsteemi TRIPS-lepingus sätestatud miinimumnõuete alusel.

(10) Seetõttu on asjakohane pikendada vähim arenenud riikidest liikmetele TRIPS-lepingu (v.a artiklite 3, 4 ja 5) rakendamiseks ettenähtud üleminekuperioodi piiratud ajaks, mis ei ületa kümmet aastat.

(11) Kui aga Maailma Kaubandusorganisatsiooni liikmed toetavad TRIPS-lepingu artikli 66 lõike 1 kohase üleminekuperioodi pikendamist pikemaks perioodiks või ilma ajalise piiranguta, ei tohiks liit takistada konsensuse saavutamist.

(12) Vähim arenenud riikide taotlus täiendavaks 12-aastaseks erandiks, mis arvutatakse alates kuupäevast, mil vähim arenenud riigist liige arvatakse vähim arenenud riikide kategooriast välja, näib minevat TRIPS-lepingu artikli 66 lõike 1 kohaldamisalast kaugemale, kuna seda artiklit kohaldatakse üksnes üleminekuperioodi pikendamisele seoses TRIPS-lepingu teatavate sätete rakendamisega vähim arenenud riikidest liikmete poolt. Seetõttu ei tohiks toetada taotlust teha TRIPSi nõukogu TRIPS-lepingu artikli 66 lõike 1 kohase otsuse osana erand vähim arenenud riikide hulka mitte kuuluvatele liikmetele,

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA OTSUSE:

Artikkel 1

Seisukoht, mis võetakse liidu nimel Maailma Kaubandusorganisatsiooni intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide nõukogus (edaspidi „TRIPSi nõukogu“) selle 8. ja 9. juuni 2021. aasta ametlikul istungil, on järgmine:

(a) Vähim arenenud riikidest liikmetelt ei tohiks nõuda intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepingu (edaspidi „TRIPS-leping“) muude sätete kui artiklite 3, 4 ja 5 kohaldamist piiratud ajavahemikul, mis ei ületa kümmet aastat, või kuni kuupäevani, mil nad lakkavad olemast vähim arenenud riikidest liikmed, olenevalt sellest, kumb kuupäev on varasem.

(b) Kui aga Maailma Kaubandusorganisatsiooni liikmed toetavad TRIPS-lepingu artikli 66 lõike 1 kohase üleminekuperioodi pikendamist pikemaks perioodiks või ilma ajalise piiranguta, ei tohiks liit takistada konsensuse saavutamist.

(c) Vähim arenenud riikidest liikmed peaksid tagama, et täiendava üleminekuperioodi jooksul nende õigusnormides ja tavades tehtavad muudatused ei vähenda kooskõla TRIPS-lepingu sätetega. Kui aga Maailma Kaubandusorganisatsiooni liikmed ei toeta vähim arenenud riikide sellist kohustust, ei tohiks liit takistada konsensuse saavutamist.

(d) Vähim arenenud riikide taotlust täiendavaks 12-aastaseks erandiks, mis arvutatakse alates kuupäevast, mil vähim arenenud riigist liige arvatakse vähim arenenud riikide

kategooriast välja, ei tohiks toetada, kuna selline erand ei kuulu TRIPS-lepingu artikli 66 lõike 1 kohaldamisalasse.

Artikkel 2

Käesolev otsus on adresseeritud komisjonile.

Brüssel,

Nõukogu nimel
eesistuja